

TARJIMANI O‘RGANISHGA FANLARARO YONDASHUV

<https://doi.org/10.70728/qdpi.v08.i01.038>

Ibragimova Feruzaxon Zafarjon qizi

Farg‘ona viloyati Dang‘ara tumani 1-sonli texnikum

ingliz tili o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarjimani o‘rganishda fanlararo yondashuvning nazariy asoslari va uning shakllanish bosqichlari tahlil qilinadi. Tarjima nazariyasining dastlab tilshunoslik doirasida rivojlangani, ammo tarjimaning murakkab ijtimoiy, madaniy, psixologik va semiotik hodisa sifatida kengroq ilmiy yondashuvni talab etishi asoslab beriladi. A.D. Shveytser, Yu. Nayda, R. Yakobson, R.K. Minyar-Beloruchev kabi olimlarning ilmiy qarashlari orqali tarjima nazariyasining fanlararo aloqalari, uning mustaqil ilmiy fan sifatida shakllanish jarayoni yoritiladi. Maqolada fanlararo yondashuv va ilmiy fanning fanlararo maqomi o‘rtasidagi farq ochib berilib, tarjima nazariyasining obyekti va predmeti masalasi aniqlashtiriladi. Shuningdek, tillararo, intratil va intersemiotik tarjimalarning mavjudligi umumiy tarjima nazariyasini keng semiotik asosda ko‘rib chiqish zaruratini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari tarjima nazariyasini integrativ, tizimli va ko‘p o‘lchovli ilmiy yo‘nalish sifatida rivojlantirish muhimligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: tarjima nazariyasi, fanlararo yondashuv, tilshunoslik, semiotika, tarjima fanining obyekti va predmeti, tillararo tarjima, intersemiotik tarjima, intratil tarjima, integrativ yondashuv, tarjimashunoslik.

Abstract. This article analyzes the theoretical foundations of an interdisciplinary approach to the study of translation and the stages of its formation. It is argued that translation theory initially developed within the framework of linguistics, but translation as a complex social, cultural, psychological, and semiotic phenomenon requires a broader scientific approach. The scholarly views of scholars such as A.D. Schweitzer, Yu. Naida, R. Jakobson, and R.K. Minyar-Beloruchev shed light on the interdisciplinary connections of translation theory and the process of its formation as an independent scientific discipline. The article identifies the difference between an interdisciplinary approach and the interdisciplinary status of a scientific discipline, and clarifies the question of the object and subject of translation theory. Moreover, the existence of interlingual, intralingual, and intersemiotic translations indicates the need to consider the general theory of translation on a broad semiotic basis. The study's results substantiate the importance of developing translation theory as an integrative, systematic, and multidimensional scientific field.

Keywords: translation theory, interdisciplinary approach, linguistics, semiotics, object and subject of translation science, interlingual translation, intersemiotic translation, intralingual translation, integrative approach, translation studies.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические основы междисциплинарного подхода к изучению перевода и этапы его формирования. Утверждается, что теория перевода первоначально развивалась в рамках лингвистики, но перевод как сложное социальное, культурное, психологическое и семиотическое явление требует более широкого научного подхода. Научные взгляды таких ученых, как А.Д. Швейцер, Ю. Найда, Р. Якобсон, Р.К. Миняр-Белоручев, проливают свет на междисциплинарные связи теории перевода и процесс ее формирования как самостоятельной научной дисциплины. В статье выявляется различие между междисциплинарным подходом и междисциплинарным статусом научной дисциплины, а также уточняется вопрос об объекте и субъекте теории перевода. Кроме того, существование межъязыковых, внутриязыковых и межсемиотических переводов указывает на необходимость рассмотрения общей теории перевода на широкой семиотической основе. Результаты исследования обосновывают важность развития теории перевода как интегративного, систематического и многомерного научного направления.

Ключевые слова: теория перевода, междисциплинарный подход, лингвистика, семиотика, объект и субъект переводческой науки, межъязыковой перевод, интерсемиотический перевод, внутриязыковой перевод, интегративный подход, исследования перевода.

Kirish. Bugungi kunda tarjimonlik kasbi juda ko'p ixtisoslashuvlarni o'z ichiga oladi. Shunchaki muhandis bo'lishning iloji yo'q, chunki bu kasb doirasida turli ixtisoslashuvlar mavjud - geolog muhandis, qurilish muhandisi, arxitektura muhandisi va boshqalar - har biri tegishli tayyorgarlikni talab qiladi. Tarjimonlik kasbi ham ko'plab ixtisoslashuvlarni o'z ichiga oladi va ularning barchasi uchun o'qitish bir xil tarzda amalga oshirilmaydi. Shuning uchun zamonaviy tarjima didaktikasi tarjimaga bo'lgan hozirgi talablarga javob beradigan tarjimonlarni o'qitish usullarini ishlab chiqishning murakkab muammosiga duch keladi: adabiy/ixtisoslashgan (huquqiy, tibbiy, fan va texnikaning turli sohalarida), og'zaki/yozma, bir vaqtning o'zida, ketma-ket, audiovizual, gid-tarjimon, loyiha menejeri, tarjimon-mahalliyashtiruvchi va boshqalar. Badiiy tarjimaga ixtisoslashish uchun adabiy/filologik ta'lim afzalroq, ixtisoslashgan tarjima uchun esa ma'lum bir bilim sohasidagi ixtisoslashuv afzalroqdir. Tarjimonlarni yollaydigan kompaniyalar ko'pincha tarjima darajasiga ega bo'lgan talab qilinadigan sohadagi mutaxassislarni afzal ko'rishadi. Ushbu ixtisoslashuvni universitetdagi tarjima dasturining bir qismi sifatida yoki asosiy ta'limga qo'shimcha sifatida olish mumkin. Ikkinchi holda, ushbu qo'shimcha ta'limni magistratura darajasining bir qismi sifatida, katta bakalavr darajasi bilan birga yoki kunning ikkinchi qismida olish mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Tarjima ham, intertekstual tadqiqotlar ham adabiy va adabiy bo'lmagan matnlar o'rtasidagi farqlarni hisobga oladi.

L.L. Nelyubin turli xil tarjima turlarini o'rganayotgan tadqiqotchilarning avvalgi bilimlarini umumlashtirdi va ilmiy tarjimaning badiiy tarjimaga nisbatan asosiy ajralib turadigan xususiyati bir nechta atamalardan foydalanish va materialning juda aniq va aniq taqdim etilishi, ma'lum darajada hissiy va majoziy vositalardan xoli ekanligi haqida xulosa chiqardi (2003: 117).

Biroq, so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ilmiy tarjimani tavsiflashning asosiy yo'nalishi boshqa tilga yetkazilgan ilmiy materialning tashqi mosligidan uning ichki ekvivalentligiga, ya'ni ma'nosiga o'tdi, shu bilan birga texnik tarjimonning kognitiv jarayonlari va qobiliyatlarini hisobga oldi (qarang: Risku, 2010).

Masalan, L.M. Alekseeva (2002) ilmiy matnning tarjimon tomonidan uni tushunishga ta'sir qiluvchi o'ziga xos xususiyatlarini va texnik tarjimada ixtisoslashgan bilimlarni yetkazish vositalarini o'rganadi.

E.A. Smolyanina (2012) shuningdek, muallifning ilmiy bilimlarini uzatishni o'rgangan, u buni manba matnining turi va uning mantig'iga asoslangan model sifatida ko'radi. Bu model manba matnining o'zida emas, balki tarjimada aniq qayta yaratilishi kerak. Shu nuqtai nazardan, ilmiy matnlarni tarjima qilish ma'lum lingvistik birliklar (asosiy so'zlar, tushuntirishlar va assotsiatsiyalar) va tushunchalarni aniqlash, ularni tushunish va ular o'rtasidagi munosabatlarni tushunishni anglatadi; keyin matnni muallifning ilmiy bilimlari modeli shaklida talqin qilish demakdir. Shu bilan birga, madaniy jihatdan o'ziga xos tabiati va "umumiy" auditoriyaga yo'naltirilganligi sababli turli xil variantlarni taqdim etadigan badiiy matnlarni talqin qilishdan farqli o'laroq, ilmiy matnlarni talqin qilish ma'lum bir ilmiy bilim va umuman ilmiy bilish mantig'i bilan cheklangan (222).

Intertekstual jihatdan har qanday ilmiy matn ma'lum ("eski") bilimdan yangisiga o'tishni anglatadi (qarang: Chernyavskaya, 2000). Nazariy jihatdan ko'plab oldingi matnlarga asoslangan holda, berilgan matn, albatta, istiqbolli ixtirolarga urg'u berib, ular bilan bog'liq. Binobarin, ilmiy yangilik o'z va boshqalarning g'oyalarining integratsiyasini anglatadi. Shunday qilib, boshqa ma'nolar bilan o'zaro ta'sir orqali yangi matnli ma'noni shakllantirishga qodir bo'lgan intertekstuallik fanda matn yaratish mexanizmlarini aks ettiradi.

Ilmiy muloqotda intertekstual birliklarni tavsiflagan V.E. Chernyavskayaning fikriga ko'ra, ilmiy diskurs (asl ilmiy matnlar) asosan aniq intertekstual vositalar, ya'ni bibliografik standartlarga muvofiq grafik belgilar bilan belgilangan matn parchalari, yangi matndagi oldingi matnlarga ishora qiladi. Bularga iqtiboslar, bilvosita nutq, atamalar va avvalgi matnning muallifi va nashr etilgan yilini ko'rsatuvchi havolalar kiradi. Shu bilan birga, adabiy diskurs asosan ikonalar, sarlavhalar va boshqalar kabi yashirin intertekstual vositalarni o'z ichiga oladi (qarang: Chernyavskaya, 1999, 2005, 2010) va odatda ilmiy diskursga nisbatan intertekstni taqdim etishda xilma-xildir.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, strukturaviy-funksional tahlil va sotsiologik tahlil usullari qo'llanilgan.

Tahlil va natijalar

1970-yillarning boshlaridayoq A.D. Shveytser umumiy tarjima nazariyasining maqomini belgilab, shunday deb yozgan edi: "Asosan, lingvistik nazariyaning ma'lum bir nutq faoliyati turiga - tarjimaga qo'llanilishi haqida gap ketmoqda. Shuning uchun, umumiy lingvistik tarjima nazariyasini amaliy tilshunoslikning bir sohasi sifatida tavsiflash mumkin, agar ikkinchisi deganda biz nafaqat hisoblash tilshunosligini, balki lingvistik nazariyani muayyan muammolarni hal qilishda qo'llashning har qanday sohasini ham nazarda tutsak." [1]

Biroq, tilshunoslikning tarjimini har tomonlama o'rganish doirasining torligi o'sha paytdayoq yaqqol ko'rinib turardi. Tarjimaning ijtimoiy ahamiyatga ega faoliyat sifatidagi ijtimoiy mavqei sotsiologiyaning ilmiy apparati yordamida o'rganishni talab qildi. Odatda og'ir stress ostida ishlaydigan tarjimonlarning xulq-atvori va ruhiy holatining xususiyatlari psixologlarning e'tiborini tortdi. Tarjimada o'ziga xos ikki tillilikni rivojlantirishga qaratilgan ixtisoslashtirilgan tarjima o'qitish usullarini ishlab chiqish zarurati tarjimini pedagogika va metodologiyaning ob'ektiga aylantirdi.

Yuqorida ta'kidlaganimizdek, zamonaviy tarjima nazariyasi yosh va tez rivojlanayotgan bilim sohasidir. Uning tarixi bir avlodning ijodiy hayotini qamrab oladi. Bu muqarrar ravishda tadqiqotchilarning bir xil hodisaga bo'lgan qarashlarining evolyutsiyasiga olib keladi. Tarjima nazariyasining boshqa fanlar orasida tutgan o'rni o'zgaradi va olimlarning uning maqomi haqidagi qarashlari ham rivojlanadi.

Shvaytser 1970-yillarda tarjima nazariyasini tilshunoslikning amaliy sohasi sifatida ko'rishga moyil bo'lgan bo'lsa-da, 1990-yillarning oxirlariga kelib u tarjima nazariyasi, shubhasiz, fanlararo fan ekanligini, tilshunoslik va adabiyotshunoslikning izolyatsionizmini yengib o'tganini va tarjima tahliliga integratsiyalashgan va ko'p o'lchovli yondashuvga moyillikni rivojlantirayotganini ta'kidladi. Tadqiqotchi haqli ravishda ta'kidlaganidek, ushbu metodologik yo'nalishga turtki bo'lgan narsa "tilshunoslikning o'zi ufqlarining kengayishi, uning "separatistik" an'analarni rad etishi, boshqa fanlar bilan yaqin aloqalar o'rnatilishi hamda tilshunoslik va bir qator tegishli fanlarning o'zaro boyitishini osonlashtiradigan yangi defislangan sohalarning paydo bo'lishi" edi. [2] Paradoksal ravishda, tarjima nazariyasining fanlararo tabiati haqidagi bu da'vo lingvistik yondashuvni aniq ko'rsatadi. Darhaqiqat, Shvaytser tarjima nazariyasining fanlararo aloqadorligining sababini tilshunoslikning kengayib borayotgan ufqlarida ko'radi. Tilshunoslik chegaralaridan chiqib ketgan narsa tarjima nazariyasi emas, balki tilshunoslikning o'zi o'z doirasini kengaytirdi, tildagi tizimli hodisalarni o'rganishdan tashqariga chiqib, nutqni hal qilishga kirishdi, ularning paydo bo'lishi va idrok etilishi nafaqat lingvistik omillar, balki madaniy, ijtimoiy, psixologik, estetik va boshqa omillar bilan ham bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, ilgari turli fanlar doirasida bo'lgan hodisalar zamonaviy tilshunoslikning diqqat markaziga aylandi.

Bugungi kunda tarjima nazariyasini faqat tilshunoslik bilan cheklanib qolmasdan, mustaqil ilmiy fan sifatida ko'rib chiqish uchun yetarli asoslar mavjud. Bunday cheklash muqarrar ravishda ushbu bilim sohasining qashshoqlashishiga va uning doirasining torayishiga olib keladi. Bundan tashqari, faqat tilshunoslik fanining toifalariga asoslangan va lingvistik tendentsiyalar izidan boradigan tarjima nazariyasi bir tomonlama bo'lmasligi va yetarli tushuntirish kuchiga ega bo'lishiga va shuning uchun tarjima amaliyoti uchun katta ahamiyatga ega bo'lishiga ishonch yo'q.

Har qanday yangi bilim, agar u ilmiy jihatdan asoslansa, ilmiy tadqiqot obyektiining mohiyatini to'liqroq tushunishga imkon beradi. Shuning uchun uni e'tiborsiz qoldirish mantiqsizdir. Shu bilan birga, bunday bilim keyingi muvofiqlashtiruvchi "va" bog'lovchisidan keyin tarjima sohasiga kirishi mumkin, bu ilmiy ma'lumotlarning yangi o'sishini ko'rsatadi, ammo uni ilmiy umumlashtirishning yangi darajasiga ko'tarmaydi. Va aynan shunday umumlashtirishni zamonaviy tarjima fani yoki hech bo'lmaganda uning umumiy tarjima nazariyasi deb nomlanuvchi qismi talab qiladi.

Ba'zi tadqiqotchilar tarjimaning "monistik" nazariyasini, ya'ni tarjima namoyon bo'lishlarining xilma-xilligini yagona tamoyil, yagona poydevor nuqtai nazaridan ko'rib chiqadigan nazariyani yaratish imkoniyatini shubha ostiga qo'yadilar. M.Ya.Tsvidlingning fikricha, "til va tafakkurning (va inson ongi sifatida) yagona nazariyasining yo'qligi... va tilshunoslik-filologiyani va umuman ijtimoiy fanlarni metodologik birlashtirishga urinishlarning ochib berilgan illyuziya tabiati"[3] tufayli bunday nazariyani yaratish ehtimoldan yiroq. Darhaqiqat, cheksiz ko'p namoyon bo'lishlari bilan bunday murakkab obyektning monistik nazariyasini qurish qiyin. Shuningdek, bu o'ta murakkab hodisaning u yoki bu jihatini aks ettiruvchi va tushuntiruvchi tarjimaning ko'plab modellari va nazariyalari hamda tarjima amaliyotini rivojlantirish uchun foydali bo'lgan turlicha, ko'pincha juda qiziqarli, empirik kuzatuvlar ma'lum umumlashtirishni talab qilishi aniq. Umumlashtirish muqarrar ravishda yagona poydevorni, yagona "tamoyillarni" nazarda tutadi. Agar lingvistik nazariya tarjima nazariyasini nazariy umumlashtirish uchun zarur asoslar bilan ta'minlay olmasa, bu tarjimaning monistik nazariyasini boshqa asoslar asosida qurish mumkin emas degani emas. Qiyinchilik bu asoslarni yetarlicha aniq tanlashda, ya'ni tarjima nazariyasi predmeti aniq belgilangan konturga ega bo'lishini ta'minlashda. Boshqacha qilib aytganda, tarjimaning "monistik" lingvistik nazariyasini qurishning iloji yo'qligi, tilshunoslikdan tashqariga chiqib, bunday nazariyani boshqa asoslar asosida qurishning iloji yo'qligini nazarda tutmaydi.

Tarjima nazariyasi tilshunoslikdan farqli o'laroq, unga bir butunning bir qismi sifatida bo'ysunmasligi kerak. Aks holda, tarjima nazariyasi tilshunoslikning asosiy oqimida qolib, o'z mavzusini tilshunoslik mavzusiga moslashtiradi, ba'zan kengaytiradi, ba'zan toraytiradi yoki adabiyotshunoslik va adabiy tanqid sohasiga qaytadi, boshqa ilmiy fanlar tomonidan olingan parchalangan bilimlarni "tortib oladi" va ularni "va" bog'lovchisi bilan birlashtiradi.

R.K. Minyar-Beloruhev 1990-yillarning oxirlarida ma'lum darajada pessimizm bilan tarjima nazariyasi (yoki tarjimashunoslik) hali ham "tilshunoslik sohasi bo'lib qolmoqda va

ko'rib chiqilayotgan tarjima muammolari odatda ikki tilni qiyosiy o'rganishdan tashqariga chiqmaydi"[4] deb ta'kidlab, tarjima nazariyasini tilshunoslikning o'zidan kengroq platformada mustaqil ilmiy fan sifatida qurishga harakat qildi. Bu urinish tarjima fani tilshunoslikdan tashqariga chiqishini allaqachon ko'rsatdi. Zamonaviy tarjima nazariyasi bugungi kunda faqat qiyosiy tilshunoslik bilan bog'liq emas. Qiyosiy tilshunoslik, albatta, tarjimada ikki tillilikning asoslaridan biri bo'lib qolmoqda va shuning uchun tarjimada A tilidan B tiliga o'tish mexanizmini tushunish usullaridan biri hisoblanadi. Ammo u zamonaviy tarjima fanining barcha muammolarini qamrab olmaydi.

Shveytserning so'zlariga ko'ra, tarjimaga fanlararo yondashuv g'oyasi birinchi marta 1986-yilda Yu. Nayda tomonidan ifodalangan va muhokama qilingan. Nayda tarjimaga ma'lum bo'lgan barcha yondashuvlar - filologik, lingvistik, kommunikativ va sotsiosemiotik - tarjimani o'rganishda bir xil darajada amal qilishini tan oldi, chunki ular ushbu mavzuning turli jihatlarini yoritib beradi.[5]

Aslida, tarjimaga ko'p fanli yondashuv ancha oldin, 1950-yillarning boshlarida, lingvistik tarjima nazariyasi o'zining ilk qadamlarini qo'yayotgan paytda muhokama qilingan edi. Darhaqiqat, A.V. Fedorov allaqachon turli fanlar bo'yicha tarjimani o'rganish imkoniyatlari haqida yozgan edi, A.A. Reformatskiy uchun esa shu davrda turli fanlar bo'yicha tarjimani o'rganish zarurati mustaqil tarjima nazariyasini qurish imkoniyatini inkor etish uchun argument bo'lib xizmat qildi. Tarjima nazariyasining "lingvistik torligi"ni yengib o'tishga urinishlarni 1950-yillarning oxiri va 1960-yillarning boshlarida nashr etilgan Malblan, Viney va Darbelnning "qiyosiy stilistikasi"da ham topish mumkin.

Shu bilan birga, tarjima nutq faoliyati ekanligini, uning shakllaridan biri ekanligini inkor etib bo'lmaydi, garchi noyob va murakkabroq bo'lsa-da, lekin baribir asosan til asosida mumkin. Shuning uchun, tilshunoslikning ko'plab toifalari tarjima nazariyasida, albatta, maqbuldir. Biroq, ko'pgina nazariy tadqiqotlarning markazida bo'lgan "tillararo" tarjimadan tashqari, ya'ni asl tarjimadan tashqari, "intersemiotik" va "intratil" tarjimalar ham mavjudligi ma'lum. R. Yakobson til ichidagi tarjimani qayta nomlash, intersemiotik tarjimani esa transmutatsiya deb ta'riflagan.[6] Ushbu tarjima turlarining mavjudligi tarjima nazariyasini tilshunoslikning tarkibiy qismi sifatida kiritishning haqiqiylikini shubha ostiga qo'yadi. Axir, Yakobson to'g'ri ta'kidlaganidek, ham tillararo, ham intersemiotik tarjimalar bir xil tamoyillarga asoslanadi.

Shunday qilib, umumiy tarjima nazariyasi semiotik tizimlarning ishlashi va o'zaro ta'sirini, shuningdek, turli til tizimlariga tegishli belgilar orqali ma'noni yagona semiotik tizimning, ya'ni tabiiy inson tilining variantlari sifatida etkazish imkoniyatlari va naqshlarini o'rganadigan ilmiy fan sifatida paydo bo'ladi. Ushbu fanning asosiy yo'nalishi tillararo tarjimadir. Shuning uchun, tilshunoslik kategoriyasi keng ma'noda, og'zaki muloqot fani sifatida, umumiy tarjima nazariyasida yetakchi o'rinni egallaydi. Shu bilan birga, tarjima jarayonini tushunish uchun "nafaqat tarjima fanining obyektining lingvistik tarkibiy qismini, balki tarjima fanining butun obyektini bir butun sifatida o'rganish muhimdir".[7]

Tarjima nazariyasi tilshunoslik tomonidan olingan ma'lumotlardan foydalanadi va o'z muammolarini hal qilish uchun o'z usullarini moslashtiradi, xuddi inson xatti-harakatlarini nutq orqali talqin qiluvchi psixoanalitik nazariya lingvistik ma'lumotlardan foydalanganidek. Tarjima nazariyasi tilshunoslikdan ancha tashqariga chiqadi, chunki o'rganish ob'ekting o'ziga xos tabiati boshqa ilmiy fanlardan, ya'ni mantiq, madaniyatshunoslik, antropologiya, etnografiya, psixologiya, sotsiologiya va boshqa fanlardan olingan ma'lumotlar va usullardan foydalanishni talab qiladi. Bu tarjima nazariyasining fanlararo maqomini, ya'ni u "defisli" ilmiy sohalardan biri ekanligini ko'rsatadimi? Ehtimol, yo'q. Bu shunchaki tarjimani ob'ekt sifatida turli ilmiy fanlar tomonidan turli tomonlardan o'rganish mumkinligini ko'rsatadi. Mustaqil ilmiy fan sifatida tarjima nazariyasi na fanlararo, na defisli bo'lishi mumkin. Ikkinchi holda, u ko'plab defislari chiqib turgan tipratikanga o'xshaydi. Tarjima nazariyasining fanlararo maqomini tan olish faqat ushbu fanning to'g'ri predmeti nima ekanligi haqidagi juda murakkab savoldan qochish uchun qulaydir, chunki fanlararo aloqa ob'ektni turli fanlar prizmasi orqali o'rganishdan boshqa narsa emas. Albatta, tarjimani o'rganish fanlararo yondashuvni talab qiladi, ammo ob'ektni o'rganishga fanlararo yondashuv va ma'lum bir ilmiy sohaning fanlararo holati asosan turli narsalardir. Fanlararo holat o'z ob'ektini allaqachon aniqlagan, ammo hali o'z predmetini shakllantirmagan ilmiy sohani tavsiflaydi.

Shuni aniqlashtirish kerakki, ham ma'lum bir ilmiy tadqiqotning, ham umuman ilmiy fanning ob'ekti ilmiy tahlilga tortiladigan haqiqiy mavjudlik sifatida tushuniladi. Bizning holatimizda, bu mavjudlik tarjima ijtimoiy hodisa sifatida. Biroq, sub'ekt umumiy epistemologik nuqtai nazardan ob'ektdan farq qiladi, chunki u faqat ma'lum bir tadqiqot yoki ilmiy fan uchun ob'ektning asosiy, eng muhim jihatlarini o'z ichiga oladi. Shuning uchun, bir xil ob'ekt turli xil tadqiqotlarning predmeti, turli fanlarning predmeti sifatida paydo bo'ladi. Agar biz tarjima haqida ob'ekt sifatida gapiradigan bo'lsak, unda bu ilmiy soha "tarjima lingvistikasi", "tarjima falsafasi", "tarjima sotsiologiyasi", "tarjima psixologiyasi", "qiyosiy adabiy tadqiqotlar" va boshqalarni o'z ichiga oladi, ular qat'iy aytganda, tegishli ilmiy fanlarning predmetlari hisoblanadi.

Fanlararo holat, aftidan, chegaralari juda torayganligi sababli ma'lum bir fan doirasidan chiqib ketgan, ammo hali boshqa fanlar bilan aloqasini aniqlamagan yoki ular orasida o'z o'rnini topmagan ilmiy sohaga xosdir.

Hozirgi bosqichda tarjima nazariyasi mustaqil ilmiy fan sifatida endigina paydo bo'la boshladi. Har qanday fanning mustaqilligi uning aniq obyekt va o'rganish predmeti bilan belgilanadi. "Agar tarjima fani mustaqillikka da'vo qilmoqchi bo'lsa, uning o'z obyekt, predmeti va terminologiyasi bo'lishi kerak", deb haqli ravishda ta'kidlagan Minyar-Belorushev.[7]

Xulosa va takliflar

Turli lingvistik fanlar matnni turli nuqtai nazar va atamalardan o'rganib, bir xil o'rganish obyektini o'rganish orqali bizga ushbu nuqtai nazarlarni birlashtirish, alohida

fanlarda qo'llaniladigan atamalarni taqqoslash va natijada tarjima qilingan akademik matnlarga fanlararo yondashuvni qo'llash imkonini berdi, bu odatda taqdimotda badiiy tarjimalardan farqli o'laroq qaraladi, bu asosan matnda leksik va grammatik vositalar orqali aks ettirilgan diskursiv o'ziga xoslik tufayli.

Tarjima nazariyasidan tashqari, yondashuv intertekstuallik nazariyasini ham o'z ichiga oldi, chunki tarjima qilingan matnning ikkilamchi tabiati, uning manba matnga ajralmas havolasi bilan tavsiflanadi, uni maxsus turdagi intertekst sifatida ko'rib chiqish imkoniyatini ko'rsatadi, shuningdek, har qanday matnni asl intertekst sifatida tushunishning keng ma'nosini aytmasa ham bo'ladi.

Bundan tashqari, dastlab kognitiv fanlarda (psixologiya, tilshunoslik va boshqalar) qo'llanilgan tasniflash yoki prototip usuli tarjima nazariyasida tarjima birliklari va tarjima qilingan matnning manba matnga aniqligi yoki ekvivalentligi, ayniqsa ilmiy tarjimada, taqqoslanayotgan matnlarni taqqoslash uchun zarur bo'lgan noaniq qarashlar mavjudligi sababli matn tahlilini osonlashtirdi. Ilgari, ushbu usulni qo'llash intertekstuallikni o'rganish uchun ham foydali edi. Ushbu topilmalar ushbu ishga hissa qo'shdi, bu esa o'z navbatida intertekstuallik nazariyasidagi mavjud intertekstuallik turlari toifasini kengaytirdi va tarjima nazariyasidagi ba'zi muammolarga yangi tushunchalar berdi.

Olingan natijalar so'nggi tadqiqotlarni tasdiqladi, bu esa badiiy tarjima singari, ilmiy tarjima ham matn janrlaridagi farqlarga qaramay, kutilgan tashqi ekvivalentlikdan farqli o'laroq, asosan ichki ekvivalentlikni namoyon etishini ko'rsatadi. Ya'ni, ilmiy tarjima, shuningdek, asl matnning shaklini saqlab qolish o'rniga, unga mos keladigan ma'no yaratishga qaratilgan. Shubhasiz, asl matndan asosan farq qiladigan vositalar bilan ma'no yaratish, shu bilan birga ikkinchisiga aniq havola qilish orqali, shunchaki tildan mustaqil lingvistik obyekt sifatida yangi matn yoki intertekst yaratadi.

Bundan tashqari, tahlil qilingan izohlarda turlicha bo'lgan ma'lum bir sohaga biriktirilgan birliklarning ustunligi manba matniga turli darajadagi ekvivalentlikni ochib berdi, bu esa badiiy matnlarga o'xshab, ilmiy tarjimalarga qaraganda ancha xilma-xil intertekstual tasvirni anglatadi.

Va nihoyat, tahlil ilmiy tarjimaning tashqi ko'rinishidagi manba matniga ekvivalentligiga bog'liqligini aniqlamaganligi sababli, ushbu yondashuv uzatilgan "muallifning ilmiy bilim modeli" ning ekvivalentlik darajasini baholashga qodir (yuqoriga qarang), bu esa ushbu sohada kelajakdagi tadqiqotlar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. М., 1973. С. 16.
2. Швейцер А.Д. Междисциплинарный статус теории перевода // Тетради переводчика. М., 1999. С. 21.
3. Цвидлиг М.Я. Переводоведение как синтез знания // Тетради переводчика. М., (999. С. 35.
4. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода. С. 5.

5. Швейцер ссылается на работу: De Waard J., Nida E.A. From one language to another. Functional Equivalence in Bible Translating. Nashville, 1986. См.: Швейцер А.Д. Междисциплинарный статус... С. 22.
6. Якобсон Р. Указ. соч. С. 362.
7. Миньяр-Белоручев Р.К. Указ. соч. С. 7.
8. Bassnett, S. Translation Studies. London: Routledge, 2002. 176 p.
9. Bazalina, E.N. (2011) K voprosu o metodike obucheniia perevodu nauchnogo stil'ia v angliiskom i russkom tekstakh [On the method of training of scientific translation in English and Russian texts]. Vektor nauki TGU 3(6), 38-41.
10. Cherniavskaia, V.E. Interpretatsiia nauchnogo teksta [Interpretation of scientific texts]. Moscow, URSS, 2005, 2010. 128 p